

УДК 37.018:005.2 (73)

Марія Братко
ORCID iD 0000-0001-7162-2841кандидат педагогічних наук, доцент,
директор Університетського коледжу,
Київський університет імені Бориса Грінченка,
б-р Ю. Гагаріна, 16, 02094 м. Київ, Україна,
m.bratko@kubg.edu.ua

СИСТЕМА ОСВІТИ США: СТРУКТУРА, ТРАДИЦІЇ УПРАВЛІННЯ, ОСОБЛИВОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті, з метою імплементації кращих світових ідей у вітчизняну освітню практику, схарактеризовано особливості системи освіти в США, яка є прикладом децентралізованої освітньої системи з відповідною структурою та змістом управління; складною для вивчення, завдяки своїй особливій структурі, багаторівневості, різній підпорядкованості та підзвітності, диверсифікованості джерел фінансування. З'ясовано, що її сучасний стан детермінований історичним поступом країни, соціокультурними та економічними реаліями. Досліджено сутнісні риси успішної моделі вищої освіти, яка є автономною, різноманітною, багатоманітною, гнучкою. Зроблено висновок, що управлінські рішення у сфері освіти ґрунтуються на результатах багатоаспектних досліджень про її стан та узгоджено з потребами цивілізаційного поступу.

Ключові слова: особливості вищої освіти США; система освіти США; управління освітою.

© Братко Марія, 2017

Вступ. Багатоманітність концепцій та практичних шляхів реалізації реформ в сфері освіти у зарубіжних країнах пояснюються різними організаційними структурами систем вищої освіти, нормативно-правовими засадами їхнього функціонування, традиціями. Поява нових успішних моделей вищих освітніх закладів, приклади позитивного оновлення системи освіти часто не мають широкого упровадження через відсутність ґрунтового аналізу успішного досвіду, що викликає потребу його вивчення та узагальнення. Ефективність економіки та перші позиції у світових рейтингах університетів (до Рейтингу кращих університетів світу

Times Higher Education: THE World University Rankings 2016–2017, тільки до першої дюжини включено 8 університетів США) спонукають до вивчення досвіду організації системи освіти в США. У цій країні існує своєрідний культ вищої освіти на основі розуміння кореляції між рівнем освіченості та життєвим добробутом.

Аналізу системи освіти США присвячені численні розвідки вітчизняних (С. Калашнікової, В. Лунячек, О. Романовського, П. Сауха, С. Сисоєвої) та зарубіжних (Б. Вульфсона, О. Джуринського, В. Джейнса (W. H. Jeynes), Дж. Т. Гатто (J. T. Gatto), Т. Глазз (Th. E. Glass), Л. К'юбана (L. Cuban), А. Корсі-Банкер (A. Corsi-Bunker), Д. Флойд (D. L. Floyd), Дж. Ма (J. Ma) учених, однак, залишається широке поле питань, які варті дослідження та критичного аналізу. Результати дослідження особливостей історії, функціонування, управління сфери освіти в США може стати цінним джерелом для розробки наукових основ трансформаційних процесів в сфері освіти в Україні.

Мета статті – виявити особливості системи освіти США, з'ясувати сутнісні риси вищої освіти з метою імплементації кращих ідей у вітчизняну освітню практику.

Факти з історії становлення системи освіти США. Особливості сучасної системи освіти США корелюються з історичним поступом країни. Американський учений Вільям Джейнс (англ. William H. Jeynes) пов'язує перші кроки із започаткування і становлення освіти в США з діяльністю пілігримів і пуританських пасторів, які припливли в Америку з Європи. Пуританські лідери, що у більшості своїй були випускниками Оксфорда або Кембриджу, звикли до високих освітніх стандартів та вважали за необхідне підтримувати таку ж високу планку і в Новій Англії. Вони хотіли, щоб пастори, які народилися в Америці, були якомога освіченішими людьми. Для пуритан служіння Богу мало першорядне значення, а освіта була засобом досягнення цієї мети. Вони вважали, що батьки і діти мають певні освітні зобов'язання, і сприяли розповсюдженню ідеї, яку можна назвати «святою трійцею» у сфері освіти, вона включала в себе дім, церкву та школу. Відтак, на думку дослідника, одні з найважливіших досягнень в історії американської освіти були зроблені в перші кілька десятиліть після прибуття пілігримів у 1620 році та

пуритан у 1630 році. Їхні успіхи у сфері освіти включають відкриття Гарвардського коледжу (1636), першої середньої школи (Бостонської школи латини) (1635) і запровадження обов'язкової освіти, тож можна сміливо стверджувати, що вони допомогли започаткувати шкільну систему, якій в один прекрасний день буде заздрити весь світ (Jeunes W. H., 2007). Варто зауважити, що Гарвард був створений за сто сорок років до заснування Сполучених Штатів Америки.

Гарні ілюстрації прогресу освіти упродовж XVIII-XIX ст. у США презентує відомий американський педагог Джон Тейлор Гатто (англ. John Taylor Gatto) у книзі «Прихована історія американської освіти. Глибоке дослідження в'язниці сучасного шкільного навчання» (The Underground History of American Education: A Schoolteacher's Intimate Investigation Into the Problem of Modern Schooling). Так, за твердженням дослідника, у США 1840 року рівень комплексної грамотності становив від 93 до 100 відсотків. За результатами перепису населення штату Коннектикут 1840 року неписьменним був лише один із 579 громадян. Виданий 1826 року роман «Останній з могікан» Дж. Ф. Купера продавався так добре, що обсяг продажів його сучасного відповідника мав би сягнути 10 мільйонів примірників, аби зрівнятися з ним. Однак, дослідник дуже стурбований станом шкільної освіти у США наприкінці двадцятого сторіччя, адже результати Загальнонаціонального опитування на тему грамотності серед дорослих і Загальнонаціонального оцінювання поступу у сфері освіти свідчать, що: 40% чорношкірого і 17% білого населення взагалі не вміє читати; 96,5% американського населення посередньо розшифровують друковані тексти або взагалі не вміють цього робити (Gatto J. T., 2001).

Однак, інші сучасні аналітичні дослідження освіти в США наводять оптимістичніші дані про її стан. Так, дослідники Дж. Ма, М. Пендер, М. Уелч, здійснивши аналіз численних показників стверджують, що нація досягла значного прогресу у збільшенні частки випускників середніх шкіл, які зараховуються до вищих навчальних закладів. Відсоток випускників середніх шкіл, що навчаються у коледжах різних типів, збільшився з 51% у 1975 році до 63% у 2000 році і до 69% у 2015 році. На сьогодні 65% дорослих американців віком від 25 до 34 років мають

принаймні певний досвід навчання у коледжі. У 2000 році цей показник сягав 57% , у 1970 році лише 30%. Частка дорослих, які мають ступінь бакалавра або вище, зросла відповідно від 16% (1970 р.) до 29% (2000 р.) та до 36% (2015 р.) (Ma J., Pender M., Welch M., 2016).

Маємо погодитись з думкою багатьох дослідників, які зауважують, що система освіти в США складна для висвітлювання тема через багато причин. Наприклад, дослідник історії американських коледжів Е. Дельбанко, взагалі стверджує, що одна з чеснот американської освітньої системи полягає у тому, що вона взагалі посправжньому ніколи не була системою (Delbanco A., 2012). У публікації Бюро міжнародних інформаційних програм Державного департаменту США «Портрет Америки» (Portrait USA, 2017) складність дослідження освітньої сфери у США пояснюють також тим, що один освітній заклад може мати різні джерела фінансування, як федеральні, так і приватні. Для прикладу: учень приватної середньої школи навчається за навчальним планом, що відповідає стандартам, які, згідно із законодавством, регламентуються і встановлюються штатом, але частина предметів (точні, природничі), які він вивчає можуть фінансуватись з федеральних фондів. При чому, шкільна спортивна команда, членом якої він є, грає на спортивних майданчиках, які є власністю місцевої громади.

До системи освіти США входять такі структурні складові:

- дошкільна освіта, яка представлена дошкільними установами – дитсадками (kindergardens) та підготовчими підготовчі дошкільними центрами (preschools);
- шкільна освіта, що об'єднує елементарні (початкові) школи (elementary schools); школи неповної середньої освіти (middle schools); старші (повні) школи середньої освіти (high schools);
- вища освіта (higher education/postsecondary education), що представлена коледжами, університетами, технологічними інститутами, школами (college, university, institute of technology), які дають можливість здобути освіту на рівні різних програм (associate's degree, bachelor's degree, master's degree, Ph.D.).

США також батьківщина ступеня MBA (Master of Business Administration), що сьогодні користується надзвичайним попитом у всьому світі, та який можна набути

у бізнес-школі (business school). Крім того, однією з сутнісних рис вищої освіти США є значна комерціалізація, тісні зв'язки з крупними корпораціями, невеликими фірмами, частина яких заснована вищими навчальними закладами. Ця співпраця стала поштовхом для народження у 70-ті роки ХХ століття ще одного феномену освіти США – корпоративного університету. Першим відомим корпоративним університетом є Gamberger University, створений компанією McDonalds. Його діяльність розпочалась 24 лютого 1961 року з 15 студентів в підвалі одного з ресторанів компанії в Елк Грове Вілладж, штат Іллінойс (Elk Grove Village, Illinois) (За матеріалами офіційного сайту McDonalds corporation, 2017). Поступово корпоративні університети почали створюватись і в таких відомих компаніях як Disney University, Coca-Cola, Motorola, General Electric.

Особливості управління освітою США. Освіта США є класичним прикладом децентралізованої освітньої системи та адекватного їй управління. Згідно із законодавством управління системою середньої освіти здійснюють уряди штатів, їхні органи та відомства. Кожен із 50 штатів має свої нормативно-правові акти, які регулюють діяльність освітньої сфери. На рівні штату визначають термін і зміст навчання, умови зарахування на навчання, джерела та об'єми фінансування, вимоги до кваліфікації педагогічних працівників, оплати їхньої праці. Освітню політику на рівні штату визначає Рада з освіти (State Board of Education) до якої входять 7-11 осіб, що призначаються губернатором із числа представників ділових кіл, професійних асоціацій, різних релігійних конфесій. Вона визначає діяльність виконавчого органу з освіти у штаті – Департаменту з освіти (Department of Education) та виборного службовця – Інспектора державних шкіл (Superintendent of Public Instruction). Основна адміністративна одиниця в освіті США – Місцевий шкільний округ (Local Education Agency). Проте управлінські повноваження цих органів поширюються в основному на дошкільну та шкільну освіту, а вища освіта, яка представлена закладами різних типів, користується широкою автономією.

Тривалий час в США навіть не було окремого департаменту (міністерства) з питань освіти. На сьогодні, Міністерство освіти США (United States Department of Education), що було створене у 1979 році, один з найменших за чисельністю

виконавчих департаментів США. Задекларована місія Департаменту – через сприяння досконалості освіти та забезпечення рівного доступ кожному до неї, сприяння успішності та конкурентоспроможності тих, хто навчається. За останнє десятиріччя Департамент досяг значних успіхів у збільшенні інвестування у сферу освіти, запровадженні гнучких управлінських стимулів, підтримці професії вчителя, змін у діяльності неефективних шкіл, застосуванні нових методів навчання. З метою підтримки сфери освіти Конгрес США (United States Congress) щорічно затверджує у законодавчому порядку значну кількість різноманітних програм, які фінансуються з федерального бюджету, більшість з них реалізується Департаментом освіти. Важливе місце серед цих програм належить програмам фінансової допомоги студентам університетів та коледжів для отримання освіти, зокрема це система грантів Пелла (Pell Grants). Департамент з освіти США виконуючи свої функції співпрацює з різними громадськими організаціями та структурами у більшій мірі, ніж це притаманно для інших країн. Таким чином управління є більш ефективним та економляться значні фінансові кошти. Зважаючи на те, що Департамент з освіти не обтяжений адміністративними та розпорядчими функціями стосовно навчальних закладів, оскільки ця функція у підпорядкуванні штатів, його діяльність, у значній мірі, зосереджена на прийнятті рішень на макрорівні – рівні загальнонаціональних інтересів, а, відтак, пов'язана з вирішенням стратегічних задач розвитку освіти в країні в цілому (За матеріалами офіційного сайту United States Department of Education, 2017).

Чи не найсуттєвішою рисою управління освітою в США є розробка стратегічних рішень на базі досліджень та об'єктивної інформації про її стан. Доповіді щодо стану освіти – «Нація в небезпеці: імператив для освітніх реформ» (A Nation at Risk. The Imperative for Educational Reform. Wash., 1983), «Випробовування лідерства: карта майбутнього вищої освіти США» (A Test of Leadership: Charting the Future of U.S. Higher Education, 2006) – стали підґрунтям для проведення реформ в сфері освіти.

Особливості вищої освіти у США. Для структури вищої школи в США характерно різноманіття, чітка ієрархія у залежності від об'єму наукових

досліджень, рівня освітніх курсів та академічних ступенів, що присвоюються. У країні немає чіткого визначення поняття «вищий навчальний заклад». До таких закладів належать усі освітні заклади, що здійснюють освітню підготовку після середньої школи (postsecondary institutions). Найбільш прийнятною версією класифікації вищих навчальних закладів у країні є Класифікація установ вищої освіти Карнегі (The Carnegie Classification), яку застосовують вже упродовж 40 років. Вона започаткована Фондом Карнегі у 1970 році як інструмент опису інституціонального різноманіття вищих навчальних закладів (for recognizing and describing institutional diversity) для дослідницьких програм в галузі освітньої політики. Класифікація Карнегі базується на емпіричних даних про коледжі та університети. Публічні доповіді про вищі навчальні заклади (The Basic Classification – Fewer Large and Many Small Enrollment Institutions) публікувались в 1973, 1976, 1987, 1994, 2000, 2005, 2010 і 2015 роках. З 2014 року упорядкуванням цієї класифікації займається Центр післяшкільної (вищої) освіти Університету Індіани (Indiana University Center for Postsecondary Research), але назва зберігається.

У класифікації Карнегі 2015 року (Табл.1), офіційне оновлення якої вийшло 1 лютого 2016 року, використовуються найновіші доступні дані федеральних агентств: Національного центру статистики освіти (National Center for Education Statistics), Національного центру статистики науково-технічної інженерії (National Center for Science and Engineering Statistics) та некомерційного агентства Рада коледжів (The College Board).

Сутнісна відмінність цієї класифікації в редакції 2015 року, це приділення особливої уваги коледжам, які здійснюють підготовку на рівні associate's degree (Associate's Colleges categories). Зазначена категорія коледжів поділяється, для зручності вивчення, на: державні сільські малі, державні сільські середні, державні сільські великі, державні приміські з одним кампусом, державні приміські з кількома кампусами, державні міські з одним кампусом, державні міські з декількома кампусами, державні спеціальні, приватні некомерційні, приватні комерційні, державні дворічні при чотирирічних університетах, державні чотирирічні, які присвоюють переважно ступінь асоціата, приватні некомерційні

чотирирічні, які присвоюють переважно ступінь асоціата, приватні комерційні чотирирічні, які присвоюють переважно ступінь асоціата (за матеріалами офіційного сайту: The Carnegie Classification).

Комм'юніті коледжі (community colleges) на сьогодні відіграють важливу роль у системі американської освіти. Завдяки політиці відкритості щодо прийому студентів, невисокій платі за навчання, географічній близькості до місця проживання вони є важливим способом отримання вищої освіти для багатьох студентів, особливо тих, хто першим із родини здобуває вищу освіту, а також, для молоді з малозабезпечених сімей та дорослих, які потребують додаткової підготовки, підвищення кваліфікації (Ma J., Baum S., 2015).

Таблиця 1

Вищі навчальні заклади США та число студентів за категоріями, відповідно до освітнього ступеня та фокусу програми (Класифікація Карнегі, 2015)

Тип вищого навчального закладу		Вищі навчальні заклади		Контингент студентів (осінь 2014)	
		Кількість	%	Кількість	%
Doctoral Universities	Університети, що здійснюють підготовку за докторськими програмами	335	7%	6 455 622	32%
Master's Colleges and Universities	Університети та коледжі, що здійснюють підготовку за магістерськими програмами	741	16%	4 422 535	22%
Baccalaureate Colleges	Коледжі, що здійснюють підготовку за бакалаврськими програмами	583	13%	999 834	5%
Baccalaureate/ Associates	Коледжі, що здійснюють підготовку за бакалаврськими програмами та програмами асоціата	408	9%	1 079 576	5%
Associate's Colleges	Коледжі, що здійснюють підготовку за програмами асоціата	1,113	24%	6 524 819	32%
Special Focus: Two-Year*	Спеціалізовані або вузькопрофільні коледжі:2-річні	444	10%	204 321	1%
Special Focus: Four Year*	Спеціалізовані або вузькопрофільні коледжі:4-річні	1,005	22%	776 979	4%
Tribal Colleges	Коледжі для корінного населення	35	1%	17 929	0,1%
Grand Total	Загальна кількість	4,664		20,481,615	

(The Carnegie Classification of Institutions of Higher Education, 2015)

* До зазначеної категорії відносять: богословські семінарії та коледжі, інші релігієзнавчі інститути, медичні школи та центри, інші школи професій здоров'язбереження, інженерні школи, школи технологічного профілю, школи бізнесу та управління, школи мистецтв, музики та дизайну, юридичні школи тощо.

У США вищим навчальним закладам надана повна свобода у виборі освітніх програм та джерел фінансування, серед яких – плата за навчання, підтримка різних фондів, випускників, прибутки від наукової діяльності. Кожен штат має власну систему вишів, які помітно відрізняються один від одного, як за завданнями діяльності, так і за якістю навчання. Різноманітність освітніх закладів уможливорює оптимальний вибір особистістю коледжу чи університету, що якнайкраще відповідає персональним запитам в академічному, культурному, територіальному контексті. У межах штату студенти мають право вільно переходити із одного вищого навчального закладу в інший, за умови відповідності їхнього академічного статусу. Заліки та іспити, що склав студент в одному університеті чи коледжі, зараховуються в іншому. Студенти з інших штатів, а також іноземці, можуть навчатися у вищих навчальних закладах, але сплачують за навчання більш високу плату. Велика чисельність вищих навчальних закладів у США створює широке конкурентне поле, тому, навчальні заклади змушені постійно запроваджувати новації, пропонувати нові освітні програми, забезпечувати високі стандарти навчання задля залучення здібних і талановитих студентів.

Широка автономія вищих навчальних закладів зумовила відсутність єдиних критеріїв для відбору студентів. Кожен із вишів на свій розсуд обирає критерії вступу, керуючись при цьому принципом забезпечення відбору потрібних йому («своїх») студентів.

У переважній більшості це можуть бути наступні критерії:

- наявність атестату, що підтверджує опанування шкільної програми (high school);
- наявність транскрипта — документа, який показує, які курси і як закінчив учень (студент);
- результати проходження стандартизованих тестувань (ACT, SAT та ін.);

- документи, сертифікати, що підтверджують участь у позанавчальній роботі;
- наявність документа про середній бал із попереднього навчального закладу (Grade Point Average);
- результати написання вступного (мотиваційного) есе/ проходження вступного випробовування;
- наявність рекомендаційних листів від учителів або адміністрації середньої школи/випускників вищого навчального закладу;
- наявність наукових, творчих праць;
- наявність досвіду роботи;
- враження, яке здобувачі справили під час проходження вступної співбесіди;
- наявність документів, що підтверджують платоспроможність.

ACT (American College Testing) – це стандартизоване тестування, яке складають учні після закінчення школи задля оцінки своїх знань та вступу до вищих навчальних закладів (можна провести аналогію із ЗНО, що складають в Україні). Тестування проводить некомерційна організація ACT, Inc. Спочатку ACT складався з чотирьох тестових завдань: англійська мова, математика, суспільні науки та природничі науки. У 1989 році, суспільні науки були замінені розділом читання (Reading), до якого ввійшов підрозділ «Суспільні науки», а природничі науки перейменовані у Science Reasoning Test, що містить завдання, спрямовані на вирішення проблем та розвиток логіки. Починаючи з весни 2015 року, ACT можна скласти як комп'ютерний тест. Однак, для шкіл, що ще не готові перейти на повністю комп'ютерний формат тестування, є можливість приймати тести в стандартному паперовому форматі.

SAT – при заснуванні тесту аббревіатура розшифровувалась як Scholastic Aptitude Test. У 1993 році тест був перейменований на SAT I: Reasoning Test. У той же час, інші тести, як наприклад, Achievement Tests, були перейменовані у SAT II: Subject Tests. У 2004 році, порядкові цифри «I» і «II» прибрали і ці тестування тепер називають SAT та SAT Subject Tests. Тестування SAT має три результати, кожен із

яких оцінюється за шкалою 200-800 балів. Оцінка містить результати з письма (W 200-800 балів), математики (M 200-800 балів) і читання (CR 200-800 балів). У розділі письма є два підрозділи: перший складається з питань множинного вибору (multiple-choice questions) та оцінюється за шкалою з 20-80 балів; другий підрозділ складається з написання твору й оцінюється за шкалою від 2 до 12 балів (за матеріалами офіційного сайту Education USA, 2017).

Американська система вступу до вищого навчального закладу базується на таких загальних принципах:

- демократія (вищу освіту може здобути будь-яка особа, не залежно від соціального та расового походження, за умови відповідності вимогам, які висуваються до всіх);
- рівність (всі вступники мають рівні права на вступ, що регламентується рівнем підготовки; у разі потреби застосовуються компенсаційні механізми для осіб з особливими потребами, але вони не нівелюють показники знань);
- недискримінативність (відсутність та неможливість упередженого ставлення до вступника за ознаками, що не стосуються його навчального потенціалу);
- змагальність (вступник має довести свої академічні і практичні переваги порівняно з іншими);
- конкурентність (перевага щодо зарахування надається особам, які демонструють вищі показники, порівняно з іншими).

Гнучкість структури університетів США, серед іншого, можна пояснити і відсутністю у ній такого утворення як кафедра. На заміну їм під керівництвом професорів на факультетах формуються науково-освітні програми. Крім того, система університетської освіти має індивідуальну зорієнтованість, яку забезпечує індивідуальний вибір навчальних курсів за схемою: основна спеціальність (Major) та друга спеціальність (Minor). Вона спрямована на ефективне та результативне формування фахівця-професіонала, розвиток творчого потенціалу особистості, почуття впевненості в собі.

Дисципліни, вивчення яких, тій чи іншій мірі, необхідно для отримання спеціальності, класифікуються у вишах США наступним чином: основні дисципліни (Core courses), обов'язкові для всіх; дисципліни спеціальності (Major courses); дисципліни додаткової спеціалізації (Minor courses), поєднані з основною спеціальністю; дисципліни за вибором (Elective courses).

Ще дисципліни поділяються за рівнями складності: дисципліни програми початкової професійної підготовки (Vocational Certificate Credit Course); дисципліни нижнього рівня програм підготовки бакалаврів і/або дисципліни програм для отримання асоційованих ступенів (Lower Division Baccalaureate / Associate Degree Courses); дисципліни верхнього рівня програм підготовки бакалаврів (Upper Division Baccalaureate Degree Courses); дисципліни програм післявузівської навчання (Graduate Degree Courses).

У вищій школі США активно реалізуються новітні освітні технології, застосовуються сучасні технічні засоби та інноваційні способи отримання інформації. Майже всі викладачі використовують різні канали комунікації зі студентами: електронну пошту; месенджери; соціальні мережі; власні web-сторінки, які містять докладну інформацію про викладача та про навчальні курси, які він викладає, різноманітні навчальні матеріали на допомогу студентам.

У багатьох вищих навчальних закладах США функціонують різноманітні центри, що покликанні допомагати студентам здобувати освіту та вибудувувати власну кар'єру. Це може бути: Мовний центр, мета діяльності якого полягає в допомозі набуття різних навичок, пов'язаних з написанням письмових робіт – доповідей, презентацій, виступів; Центр розвитку кар'єри, де студентам допомагають із працевлаштуванням, сприяють зустрічам з потенційними роботодавцями тощо.

Вільний вибір студентами предметів в американських вишах зумовлює відсутність академічних груп. А відтак, дуже часто студенти, що записалися на один і той самий курс, мають різний рівень підготовки. Перед викладачами постає нелегке завдання розробляти свої курси так, щоб, з одного боку, всім було зрозуміло, а з іншого – щоб не було нудно “просунути” студентам.

Найчастіше оцінку діяльності вищих навчальних закладів у США здійснюють за такими показниками: результативності діяльності закладу (кількісні показники поданих заяв на вступ; кількісні та відносні показники випуску, відрахування; випуску за останні 6 років; працевлаштованих за фахом); рівного доступу до вищої освіти (показники, що характеризують вік, стать, етнічну та расову приналежність зарахованих на навчання); економічної та фінансової діяльності (вартість навчання, фінансова допомога студентам), показники якості професорсько-викладацького складу (наявність ученого ступеня, публікаційна активність, якість та результативність викладацької діяльності).

Найпрестижнішими вищими навчальними закладами у США вважаються:

- заклади, які входять до так званої Ліги Плюща (Ivy League), що об'єднує 8 університетів та розташовані у 7 штатах Атлантичного узбережжя США – Університет Брауна (Brown University), Колумбійський університет (Columbia University), Корнельський університет (Cornell University), Коледж Дортмунда (Dartmouth College), Гарвардський університет (Harvard University), Принстонський університет (Princeton University), Університет Пенсильванії (The University of Pennsylvania), Йельський університет (Yale University);
- університети Тихоокеанського узбережжя, які знаходяться в штаті Каліфорнія (California) – Стенфордський університет (Stanford University), Університет Берклі (University of California, Berkeley);
- Приватний університет Чикаго в штаті Іллінойс (University of Chicago, Illinois), що заснований легендарним Дж. Рокфеллером (John Davison Rockefeller, 1839-1937),
- Массачусетський технологічний інститут (Massachusetts Institute of Technology, MIT), Каліфорнійський технологічний інститут (California Institute of Technology);
- коледжі, що входять до асоціації найстаріших та найбільш престижних жіночих коледжів на східному узбережжі США, яка має назву «Сім сестер» (Seven Sisters): Коледж Вассара (Vassar College), Коледж Редкліфф (Radcliffe College), Коледж Брін Мар (Bryn Mawr College), Коледж Веллслі (Wellesley College), Коледж

Маунт-Голіок (Mount Holyoke College), Барнард-коледж (Barnard College), Коледж Сміт (Smith College).

У цілому діяльність сфери вищої освіти США регулюється відповідним законодавством – Закон про вищу освіту (публічне право 110-315) (The Higher Education Opportunity Act (Public Law 110-315), від 2008 року, який уточнює аналогічний закон від 1965 року з поправками (За матеріалами офіційного сайту United States Department of Education, 2017).

Сутнісні відмінності між системою управління вищою освітою в США і Україні пов'язані з ступенем автономії університетів, а, відтак, відрізняються ступенем контролю з боку державних інституцій різних рівнів, підходами до процесу акредитації (добровільна у США і обов'язкова в Україні), характером та інтенсивністю взаємодії закладів вищої освіти з ринком праці (високий в США та низький в Україні), джерелами фінансування, зорієнтованістю систем управління, критеріями якості освіти, підходами та ступенем сформованості внутрішньої системи управління якістю освіти, ступенем відкритості інформації про результати діяльності вищого навчального закладу.

Висновки. Аналіз особливостей системи освіти США засвідчив її самобутність, відмінність від європейських стандартів, ефективність, спрямованість на розвиток та відповідність сучасним глобальним тенденціям. Її становлення суттєво детерміноване історичними, культурними, соціальними, економічними, політичними чинниками. Система освіти США є складною для вивчення завдяки своїй особливій структурі, багаторівневості, різній підпорядкованості та підзвітності, диверсифікованості джерел фінансування. Вона є яскравим прикладом децентралізованої освітньої системи з відповідною структурою та змістом управління. Кожен штат визначає освітню політику через відповідне законодавство, що регулює діяльність освітньої сфери. Під більшим контролем та управлінням перебуває дошкільна та шкільна освіта, вища освіта користується широкою автономією. Сфера компетентності Міністерства освіти США (United States Department of Education) поширюється на стратегічні питання рівня національних інтересів, а також забезпечення прав громадян на отримання освіти в рамках

законодавства. Департамент з освіти широко співпрацює з різними громадськими структурами та організаціями. Щороку в країні реалізуються чисельні освітні програми під керівництвом Департаменту з освіти, що фінансуються з федерального бюджету.

США характеризується ефективною вищою освітою. Здатність системи вищої освіти США відповідати вимогам часу, задовольняти потреби економіки та широких верст населення може бути гарним прикладом для наслідування у контексті реформування вітчизняної вищої освіти.

Для дослідження особливостей вищих навчальних закладів у США важливу роль відіграє Класифікація установ вищої освіти Карнегі (The Carnegie Classification). Сутнісною відмінністю Класифікації Карнегі-2015 є приділення особливої уваги характеристиці різним типам коледжів, роль яких у системі освіти зростає.

В цілому, для структури вищої школи США характерна автономність, масштабність, багатоманітність, різноманітність, диверсифікаційність, ієрархічність, наступність, гнучкість, варіативність, конкурентність, комерціалізація, прийняття управлінських рішень на основі ґрунтовних досліджень та об'єктивної інформації.

Доступ до вищої освіти здійснюється на засадах демократії, рівності, конкурентності, змагальності, недискримінативності. Однак, має значення платоспроможність майбутнього здобувача вищої освіти. На допомогу студентам в оплаті навчання існує широкий спектр грантів, стипендій, пільгових освітніх кредитів. При відборі студентського контингенту застосовується гнучка система критеріїв, широко впроваджене стандартизоване тестування різних типів.

Управління освітою в США базується на принципах демократії, соціальної детермінації, гуманізації, правової пріоритетності, науковості, компетентності, плюралізму та конструктивного діалогу, інформаційної достатності та зворотного зв'язку. Реалізація саме цих принципів є актуальними для вітчизняної системи освіти.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у дослідженні місця і ролі комм'юніті коледжів у підготовці людського капіталу для економіки США, з метою

обґрунтування необхідності збереження та розвитку освіти, яку презентують сучасні українські коледжі.

References

1. *A nation at risk: The imperative for educational reform*, by the National Commission on Excellence in Education (1983). Washington, USA, DC: U.S. GPO, 65. Retrieved from <https://www2.ed.gov/pubs/NatAtRisk/index.html> (eng).
2. Delbanco, A. (2012). *College: What It Was, Is, and Should Be*. Princeton, NJ: Princeton University Press (eng).
3. Education USA (Official site). Retrieved from <http://edusa.org.ua> (eng).
4. Floyd, D. L., Rivka, A. F., & Ramdin, G. (2016). A retrospective of four decades of community college research. *Community College Journal of Research and Practice*, 40 (1), 5–22. doi: <http://dx.doi.org/10.1080/10668926.2015.1086707> (eng).
5. Gatto, J. T. (2001). *The underground history of American education: A schoolteacher's intimate investigation into the problem of modern schooling*. New York, USA: Oxford Village Press (eng).
6. Jeynes, W. H. (2007). *American Educational History School, Society, and the Common Good*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications, Inc., 467 (eng).
7. Ma, J. & Baum, S. (2015). Trends in Community Colleges: Enrollment, Prices, Student Debt, and Completion. New York, USA: The College Board (eng).
8. Ma, J., Pender, M., & Welch, M. (2016). Education Pays 2016. Washington, USA, DC: The College Board. Retrieved from <https://trends.collegeboard.org/sites/default/files/education-pays-2016-full-report.pdf> (eng).
9. McDonalds corporate (Official site). Retrieved from <http://corporate.mcdonalds.com> (eng).
10. Portrait USA(Official site). Retrieved from <http://photos.state.gov/libraries/ukraine/238746/ejournals/PortraitUSA.pdf> (eng).
11. Spellings, M., United States., & United States. (2006). *A test of leadership: Charting the future of U.S. higher education*. Washington, USA, D.C.: U.S. Dept. of Education. Retrieved from <https://www2.ed.gov/about/bdscomm/list/hiedfuture/reports/final-report.pdf> (eng).
12. *The Carnegie Classification of Institutions of Higher Education* (2015). Edition, Bloomington, IN: Author. Indiana University Center for Postsecondary Research (n.d.). Retrieved from <http://carnegieclassifications.iu.edu/> (eng).
13. United States Department of Education (Official site). Retrieved from <http://www.ed.gov/> (eng).

ОБРАЗОВАТЕЛЬНАЯ СИСТЕМА США: СТРУКТУРА, ТРАДИЦИИ УПРАВЛЕНИЯ, ОСОБЕННОСТИ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ

Братко Мария, кандидат педагогических наук, доцент, директор Университетского колледжа, Киевский университет имени Бориса Гринченко, б-р Ю. Гагарина, 16, 02094 г. Киев, Украина, m.bratko@kubg.edu.ua

В статье, с целью имплементации лучших мировых идей в отечественную образовательную практику, охарактеризованы особенности системы образования в США, которая является примером децентрализованной системы образования с соответствующей структурой и содержанием управления; сложной для изучения, благодаря своей особой структуре, разной подчиненности и подотчетности, диверсификации источников финансирования. Выяснено, что ее современное состояние детерминировано историческим развитием страны, социо-культурными и экономическими реалиями. Исследовано сущностные черты успешной модели высшего образования, которая является автономной, разноуровневой, многообразной, гибкой. Сделан вывод, что управленческие решения в сфере образования основываются на результатах многоаспектных исследований о ее состоянии и согласован с потребностями цивилизационного развития.

Ключевые слова: *особенности высшего образования США; система образования США; управления образованием.*

THE EDUCATIONAL SYSTEM OF THE USA: STRUCTURE, TRADITIONS OF MANAGEMENT, FEATURES OF HIGHER EDUCATION

Bratko Mariia, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Director of University College, Borys Grinchenko Kyiv University, 16 Yu. Gagarin Boulevard, 02094 Kiev, Ukraine, m.bratko@kubg.edu.ua

This article represents the results of scientific research of the American education system. The American educational system is an example of a decentralized educational system with an appropriate structure and management content. It is difficult to study, because it has a special structure, different subordination and accountability, different sources of funding, is multilevel.

The American educational system is revealed that the current state of the American educational system is determined by the historical development of the country, socio-cultural and economic realities. The essential features of a successful model of higher education are investigated. It is autonomous, multi-level, versatile, flexible. It is concluded that managerial decisions in the field of education are based on the results of multidimensional studies on its state and consistent with the needs of civilization advancement. Positive aspects of higher education in the USA that are worth adaptation and usage in the education field of Ukraine have been determined. The author of the article think, that implementation of the research the positive foreign experience in strategy of education management adoption and the higher school organisation will help the Ukraine ones to find own way of rational and effective modernization of education system.

Keywords: *American education system; education management; features of higher education in the United States.*

*Стаття надійшла до редакції 15.10.2017
Прийнято до друку 23.11.2017*